

SMITSOM SYGDOM I STALDEN

af veterinærkonsulent Hans Schougaard

SAMSPIL MELLEM FLERE FAKTORER.

Smitsomme infektionssygdomme hos heste skyldes mikroorganismer. De mest udbredte er virusinfektioner, men også bakterier og sjældnere svampeinfektioner angriber lejlighedsvis hestene.

Mikroorganismer er små encellede levende væsner, som formerer sig i hesten, og herved giver dem den pågældende sygdom.

Hvert hestemiljø har sin egen mikroorganisme flora, som de her opstaldede heste har udviklet resistens imod. I dag er hestehold ofte samlet i store rideskoler, trænings-centre o.lign. D.v.s. at der er samlet et stort antal heste på et forholdsvis lille areal, hvilket øger smittemulighederne betydeligt. Stævner, kåringer, dyrskuer o.lign. er også store ansamlinger af heste på et lille areal, og her kommer hestene oven i købet fra forskellige miljøer og derved medbringer forskellige mikroorganismer. D.v.s. at der netop ved stævner findes større smitterisiko.

Stress nedsætter hestens evne til at forsvare sig mod infektioner. Stress er der nok af i konkurrencehestenes hverdag. Hård træning, transport og stævnedeltagelse stresser dem, hvorfor infektioner lettere kan etableres. Det vil igen sige, at netop ved stævner på grund af uvante mikroorganismer er det let at pådrage sig en infektion.

Er stalden beskidt, dårligt ventileret og bruges der stråfoder af dårlig, støvet kvalitet bliver hestenes slimhinder i luftvejene irriteret. Derved øges risikoen for infektioner, og endvidere bliver de uundgåelige virusinfektioner af betydeligt længere varighed.

Hestene bliver altså syge og hoster i længere tid.

Det er virus, der angriber hesten, men alle de nævnte forhold afgør, hvor syg hesten bliver, og om der måske udvikles kroniske følgesygdomme. Er stress-faktorerne holdt på et lavt niveau, er staldmiljøet perfekt, og er alle hestene vaccinerede mod det pågældende virus, vil dette kun angribe mildt og i få dage, ja måske bliver hestene slet ikke syge. Er alle forholdene dårlige, bliver hestene syge i ugevis, og der er stor risiko for at kronisk hoste udvikles. Det er også vigtigt at hindre smittespredning, så godt det kan lade sig gøre. Mange syge heste på samme tid vil betyde milliarder af viruspartikler i staldluften, hvorfor de andre heste angribes meget lettere.

VIRUS.

Virus er nogle af de mindste sygdomsfremkaldende partikler, vi kender. Der findes over 20 virus, der kan angribe heste, oftest luftvejene. De er så lette, at de kan spredes via luften over store afstande. Ikke blot fra den ene ende af stalden til den anden, men også fra stald til stald. Gennem indåndingsluften angribes cellerne i luftvejenes slimhinder, og herfra spredes virus i hestens organisme. Når hesten hoster spredes virus til omgivelserne i små vanddråber, som slynges langt omkring hesten, og jo flere heste, der står i samme luftrum, jo større er smittefaren.

Ved en virusinfektion får hesten feber, d.v.s. over 38,3 men netop ved virus infektioner er der ofte høj feber (over 40). Feberen er den del af hestens forsvarsmekanisme, og det skyldes at virus spreder sig i organismen. I den tid, hesten har feber, er den meget smittefarlig for andre heste, og den skal derfor holdes så isoleret, som det er muligt. Nogle gange er feber en dag eller to det eneste symptom på infektionen, men senere kommer der ofte hoste og flåd fra næsen, manglende ædelyst og muskelstivhed. Næseflåd og hoste kan også være de eneste symptomer.

Der findes ingen medicin, der kan dræbe virus, hvorfor det er vigtigt, at undgå at blive smittet af virus. Den eneste effektive beskyttelse er vaccination. D.v.s. at dræbt virus (herved kan hesten ikke blive smittet af virus) ved vaccinationen bliver "sprøjtet" ind i hesten, som herved vil danne antistoffer mod det pågældende indsprøjtede virus. Hesten har så

antistoffer mod virus, hvis den senere skulle blive angrebet af dette. Den skal ikke først til at danne antistoffer, hvilket tager et par uger, og herved vil hesten blive syg, inden den får dannet antistofferne.

Den tid, der går, fra heste bliver angrebet og til den viser symptomer (f.eks. feber) kaldes inkubationstiden. Den varierer en hel del mellem virus- og bakterietyper. For virus er den ofte meget kort 2-4 dage.

De fleste virus vil stort set give ens symptomer, og kun analyser af flåd fra næsen og blodprøver kan vise, hvilken virustype, der er på spil. De mest frygtede og udbredte virustyper skal kort omtales.

Influenza er en af de mest frygtede virusinfektioner. Sygdommen er umådeligt smittefarlig blandt modtagelige (d.v.s. uvaccinerede) heste. Der findes flere influenza-virustyper, og de kan ændre sig en smule fra udbrud til udbrud. Inkubationstiden er meget kort – helt ned til 18 timer, men oftest 1-3 dage. Hestene får høj feber, næseflåd og hoste. På grund af den korte inkubationstid vil mange af staldens heste blive syge samtidigt.

Alle heste bør være vaccinerede mod influenza, også selvom de ikke starter i konkurrencer, hvor det er obligatorisk.

Herpesvirus ("virusabort") er også en luftvejsinfektion. Virus forekommer i flere typer, hvoraf en er særdeles aggressiv. Den kan således foruden luftvejene også angribe fosteret og give anledning til abort, ligesom det i sjældne tilfælde kan angribe nerverne og give lammelse. En sådan "virusabort-lammelse" er ofte dødelig.

Ligesom ved alle andre virusinfektioner i luftvejene får hestene varierende grader af feber, hoste og næseflåd, men til forskel fra influenza spredes herpesvirus-infektionen langsomt i besætningen. Alle heste, der har bare let kontakt med andre heste, angribes af herpesvirus på et tidspunkt i deres liv. Ofte sker det, når unghesten handles og skifter miljø til en rideskole eller et træningscenter.

Der findes også vaccine mod herpesvirus. Her er det vigtigt, at hestene efter basisvaccinationen vaccineres hvert 1/2 år de første 3-4 år.

Da der ikke findes medicin, som kan dræbe virus, kan dyrlægen blot give lindrende behandling og evt. hindre, at bakterierne angriber den svækkede hest. Derfor gives nogle gange antibiotika (f.eks. penicillin) behandling til at dræbe evt. bakterieangreb. Det er meget vigtigt, at hestene får tid nok til at blive fuldstændigt helbredte, før træningen genoptages. Normalt skal der gå 3-4 uger efter sidste feberdag.

Arteriitisvirus giver sygdommen EVA (Equine virus arteriitis). Igen får hesten feber og symptomer på infektion i luftvejene (hoste, flåd fra næsen etc.). Da virus sætter sig i blodkarrene, kan angrebne heste også få hævede ben og Pink Eye, d.v.s. en rød blinkhinde. Herforuden sætter virus sig i hingstens kønskirtler og her blive udskilt via sæden ved bedækning/inseminering. Desuden giver det abort hos drægtige hopper. Denne virus er blevet meget udbredt de senere år.

Der findes også her en vaccine mod sygdommen.

BAKTERIER.

Bakterier er betydeligt større og tungere end virus. Derfor spredes de ikke så let over større afstande og smitte kræver ofte ret nær kontakt mellem syge og raske heste.

Når virusinfektion trækker ud, d.v.s. at hesten får feber igen, fortsætter med at hoste, og får tykt gulligt næseflåd, skyldes det, at bakterier bagefter har angrebet hesten, da den er svækket af virusinfektionen, hvorved bakterierne har gode muligheder for at give sygdomme.

Bakterier er ofte følsomme overfor behandling med antibiotika, f.eks. penicillin eller sulfa, og dermed kan infektionerne behandles af dyrlægen. Visse bakterier – f.eks. kværkebakterier – kan overleve lang tid i indkapslet form i hestens omgivelser. Derfor er grundig rensning (med højtryksspuler) og desinfektion (i samråd med dyrlægen) efter overstået sygdom meget vigtig.

Kværke er en bakterieinfektion, som angriber slimhinderne i halsen. Hesten får symptomer på halsbetændelse, hoste, manglende ædelyst, gult pus fra næsen og forholdsvis hurtigt spredes sygdommen til lymfeknuderne i området. Der kommer meget ømme hævelser mellem underkæbegrenene og bag underkæben i gulken. Disse hævelser kan udvikle sig på få dage til bylder, der åbner sig og tømmer pus til omgivelserne. Dette puds (materie, snot) er meget smittefarligt

for andre heste. Kværkebakterien smitter kun ved direkte eller indirekte kontakt. D.v.s. at hesten skal røre eller hoste bakterierne ud på nabohestene eller smitten sker via grimer, tøjler, vandspande, mennesker o.s.v. Derfor spreder kværke sig langsomt i besætningen og til heste i andre besætninger, hvis de syge heste ikke isoleres. Ellers er sygdommen let at kontrollere, idet de syge heste skal isoleres, så man undgår smitte til andre. Fra en syg kværkehest bliver flyttet, til stalden igen kan være smittefri går 11-12 dage, hvis ikke andre heste bliver syge i denne periode.

FORHOLDSREGLER I STALDEN.

Hvis flere heste i stalden (ca. 10%) indenfor en periode på 10 dage udvikler symptomer som beskrevet, må smitsom sygdom mistænkes, og så skal der handles.

Isolation. De syge heste isoleres straks fra de raske, helst i et særskilt staldafsnit. Al direkte og indirekte kontakt mellem syge og raske heste stoppes. Indirekte kontakt forhindres ved, at de raske heste passes (muges og fodres) først. I sygeafdelingen placeres fodervogn, spande, redskaber, strigler m.v., som kun bruges til de syge heste.

Desuden anbringes kedeldragt og gummistøvler, som personalet tager på ved indgangen til sygeafsnittet. Hvis de syge heste kan stå i et afsnit, der ikke har luftrumsfællesskab (incl. ventilationsanlæg) med de raske heste, kan sygdommen lettest kontrolleres.

Isolationen kan i samråd med dyrlægen hæves 10-12 dage efter den sidste syge hest er raskmeldt.

I nogle tilfælde, hvor mange heste er syge, og ved influenza, må hele stalden isoleres. I denne periode må heste fra stalden ikke deltage i stævner eller andre samlinger af heste, ligesom ejerne til nyankomne heste naturligvis gøres opmærksom på, at der er smitsom sygdom i stalden.

Dyrlæge kontaktes straks, der er mistanke om smitsom sygdom. Hvis der er flere dyrlæger tilknyttet til stalden, må der skaffes kontakt mellem dem. Efter dyrlægens skøn foretages prøver på næseflåd og/eller blodprøver. Det er også dyrlægen, der afgør, om og i hvilket omfang, der skal isoleres, og hvor længe isolationen skal vare.

Forholdsregler i stalden. På alle heste (syge og raske) tages temperatur dagligt, så evt. nye sygdomstilfælde straks opdages. Hvis en syg hest flyttes til isolationsafsnittet, skal dens boks/spiltov renses og desinficeres efter aftale med dyrlægen. Når alle heste er raskmeldte, renses (med højtryksspuler) og desinficeres stalden.

Stævner, kåringer, championater m.v. må ikke afholdes på steder, hvor der er mistanke om smitsom sygdom, og selvfølgelig deltager heste herfra ikke i udenbys arrangementer.

Smitsomme sygdomme hos hestene er meget hyppigt forekommende. Alle, der har en hest, har et ansvar for at begrænse smitten mest muligt, også selv om det måske betyder, at et stævne må aflyses.

Hvis rådene i denne folder iværksættes straks, kan et sygdomsudbrud begrænses betydeligt.